

Souhrnná teritoriální informace:

Zambie

Velvyslanectví České republiky v Lusace 14. 5. 2021 11:29

Zambie je vnitrozemský stát regionu jižní Afriky, bohatý na přírodní zdroje (zemědělská půda, nerostné suroviny, vodní zdroje, lesy), tento potenciál ale musí teprve naplnit. Zambie patří mezi tzv. nejméně rozvinuté země (LDCs), přibližně 60 % místní populace žije pod hranicí chudoby. Jedná se o unitární republiku prezidentského typu. V srpnu 2021 se konají prezidentské, parlamentní a místní volby.

Národní hospodářství je málo diverzifikované a závisí z podstatné části na zemědělství a těžbě nerostných surovin, zejména mědi. Vývoz mědi představuje více než 70 % celkových exportních příjmů. Zambie se proto potýká s vysokou závislostí na klimatických podmínkách a cenách těžených komodit na světových trzích. Problémem jsou nedostatečná infrastruktura a nedostatek kvalifikovaných pracovních sil. Zemědělství se potýká s nízkou diverzifikací a mechanizací. Roste počet velkých komerčních farem, ovšem převažují drobní farmáři, produkující především pro vlastní spotřebu. V posledních letech se v Zambii výrazně projevují klimatické změny, a to zejména úbytkem srážek. To má dopad jak na zemědělství, tak na energetický sektor, neboť Zambie vyrábí přes 80 % elektrické energie z vodních zdrojů. Zavádění dalších zdrojů (zejm. fotovoltaiky) je v počátcích.

Po letech nezodpovědného zadlužování (zejména vůči Číně) není Zambie od podzimu 2020 schopna dostát svým závazkům vůči mezinárodním věřitelům a jedná o možnostech restrukturalizace dluhů. Rozvojovými prioritami Zambie jsou modernizace a diverzifikace zemědělství, těžebního průmyslu a cestovního ruchu, zlepšení v zásobování elektřinou a vodou, budování dopravní infrastruktury a rozvoj informačních a komunikačních technologií. Příležitosti pro české firmy se rýsují zejména v dodávkách zařízení a technologií zejména pro solární a malé vodní, ale i větrné, příp. geotermální elektrárny, zdravotnické techniky a materiálu, zemědělské mechanizace, technologií pro potravinářský průmysl či zařízení pro doly.

Zambijská společnost je v mnoha ohledech stále ještě poměrně tradiční a dosti konzervativní. Středoevropana často nepříjemně překvapí zejména nedochvilnost, nedodržování termínů a slibů obecně či obtížné jednání s úřady. Všeobecně rozšířeným problémem je korupce.

Základní údaje	
Hlavní město	Lusaka
Počet obyvatel	18,90 mil.
Jazyk	oficiální jazyk angličtina, domorodé jazyky
Náboženství	křesťanství (92 %), islám (3 %), ostatní (5 %)
Státní zřízení	prezidentská republika
Hlava státu	Edgar Lungu
Hlava vlády	Edgar Lungu
Název měny	zambijská kwacha (ZMW)
Cestování	
Časový posun	+1 hod. (v létě +0 hod.)
Kontakty ZÚ	
Velvyslanec	Mgr. Radek Rubeš
Ekonomický úsek	Ing. Václav Kuželka
Konzulární úsek	Mgr. Petr Preclík, E.MA
Czechtrade	ne
Czechinvest	ne
Ekonomika	
Nominální HDP (mld. USD)	21,8
Hospodářský růst (%)	-0,5
Inflace (%)	16,7
Nezaměstnanost (%)	N/A

Kapitoly a podkapitoly:

1 Základní informace o teritoriu

- 1.1 Systém vládnutí a politické tendence v zemi
- 1.2 Zahraniční politika země
- 1.3 Obyvatelstvo

2 Ekonomika

- 2.1 Základní údaje
- 2.2 Veřejné finance a státní rozpočet
- 2.3 Bankovní systém
- 2.4 Daňový systém

3 Obchodní vztahy s EU a ČR

- 3.1 Obchodní vztahy
- 3.2 FTA a smlouvy
- 3.3 Rozvojová spolupráce
- 3.4 Perspektivní obory (MOP)

4 Kulturní a obchodní jednání

- 4.1 Úvod
- 4.2 Oslovení
- 4.3 Obchodní schůzka
- 4.4 Komunikace
- 4.5 Doporučení
- 4.6 Státní svátky

5 Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu

- 5.1 Vstup na trh
- 5.2 Formy a podmínky působení na trhu
- 5.3 Marketing a komunikace
- 5.4 Problematika ochrany duševního vlastnictví
- 5.5 Trh veřejných zakázek
- 5.6 Platební podmínky, platební morálka a řešení obchodních sporů
- 5.7 Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria
- 5.8 Zaměstnávání občanů z ČR
- 5.9 Veletrhy a akce

6 Kontakty

- 6.1 Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu
- 6.2 Praktická telefonní čísla (záchranka, policie, požárníci, infolinky, apod.)
- 6.3 Důležité internetové odkazy a kontakty

1 Základní informace o teritoriu

Podkapitoly:

- 1.1 Systém vládnutí a politické tendence v zemi
- 1.2 Zahraniční politika země
- 1.3 Obyvatelstvo

1.1 Systém vládnutí a politické tendence v zemi

Oficiální název státu: Zambijská republika (Republic of Zambia)

Zambie je vnitrozemským africkým státem s rozlohou 752 614 km². Sousedí s Angolou, Konžskou demokratickou republikou, Malawi, Mosambikem, Namibií, Tanzánií, Zimbabwe a Botswanou. Zambie, dříve Severní Rhodesie, získala nezávislost na Velké Británii v roce 1964.

Z hlediska politického systému je Zambie unitární republikou prezidentského typu s pluralistickým systémem více politických stran. Zákonodárnou moc má jednokomorové Národní shromáždění. Do něj je 156 poslanců voleno přímo, maximálně 10 je jmenováno. Volby se konají každých 5 let (prezidentské, parlamentní i komunální) – nejbližší tripartitní volby se budou konat v srpnu 2021. Prezident je hlavou státu a zároveň vlády, kterou jmenuje z poslanců Národního shromáždění.

Politická scéna v Zambii je relativně stabilní, ačkoli výsledky posledních prezidentských voleb (2016) byly velmi těsné. Zambie proto představuje politicky rozdělenou zemi, národní dialog spuštěný v roce 2017 žádné výsledky nepřinesl, tato polarizace dále roste během příprav na volby v srpnu 2021. Obrovský problém nadále představuje rozbujelá korupce - během pouhých tří let (2017-2019) se Zambie propadla o sedmáct míst v žebříčku vnímání korupce Transparency International a v roce 2019 získala své historicky nejhorší skóre 34 bodů ze 100 možných. Opoziční strany a nezávislá média si stěžují na omezování práva na svobodu projevu, svobodu shromažďování či sdružování. Míra autocenzury v médiích před volbami povážlivě roste. Období před legislativními a prezidentskými volbami do roku 2021 bude obzvláště nestabilním obdobím. Možnost volebního násilí v roce 2021 je také relativně vysoká.

1.2 Zahraniční politika země

Zambie je členem těchto hlavních mezinárodních organizací: OSN, Africká unie, Commonwealth, Mezinárodní měnový fond, Světová banka, Africká rozvojová banka, Jihoafrické rozvojové společenství (SADC), Společný trh východní a jižní Afriky (COMESA) - hlavní sídlo COMESA se nachází v Lusace.

Zambie není na mezinárodní scéně příliš aktivní. Vzhledem k finanční situaci země a nově i vzhledem ke Covid-19 nadále platí striktní omezení pro cesty představitelů vlády do zahraničí. Vláda na začátku ledna 2021 ratifikovala dohodu o Tripartitní zóně volného obchodu (společná zóna COMESA, SADC a EAC). Zambie dokončila proces ratifikace dohody o Africké kontinentální zóně volného obchodu (AfCFTA).

Vztahy s EU jsou po sérii korupčních skandálů v roce 2018 opatrné, nikoli ale negativní. Mnozí představitelé EU v soukromí vyjadřují značnou frustraci ze vztahů se zambijskou vládou, přetřásanými tématy je zejména korupce a malá akceschopnost. V současnosti pokračují jednání o dohodě o ekonomickém partnerství s EU, k podpisu dohody EPA však stále nedošlo, Zambie se řadí mezi šest zemí regionu SADC, které svůj podpis k prozatímní dohodě nepřipojily. Zambie má v rámci iniciativy „Everything but Arms“ výhodu bezcelního dovozu zboží na evropské trhy bez množstevního omezení.

Dlouhodobě aktivní v Zambii je ČLR, která získává v Zambii stále větší politický vliv. Děje se tak skrze ekonomickou past v podobě obřího množství půjček, které zambijská vláda nebude moci bez vyjednávání s ČLR zvládnout splatit. Závislost Zambie na ČLR se prohlubuje. V Zambii působí třetí největší počet čínských firem v rámci celé Afriky. Ve vztahu k Číně v roce 2021 převládají jednání o odpuštění dluhů či alespoň odložení splátek. Tato jednání jsou ale neveřejná a málokdy uniknou detaily z jednání. Vláda v Pekingu obecně není ochotna upouštět od závazků, které Zambie u svých čínských věřitelů má. ČLR během roku 2020 opakovaně Zambii poskytla humanitární pomoc pro boj s onemocněním COVID-19 v podobě zdravotnického materiálu, testovacích sad či léků (objemem ovšem daleko zaostávající za EU či US).

Hlavním zájmem zambijské vlády je hledání nových investorů, rozvíjí se proto vztahy se státy Perského zálivu, Indií, Tureckem či Izraelem. Velké naděje Zambie vkládala do summitu Rusko-Afrika, který proběhl na konci října 2019 a před kterým prezident Puti vyhlásil, že Rusko může Africe pomoci bez jakýchkoli podmínek. Konkrétní rusko-zambijské projekty ale dosud nebyly spuštěny.

V regionu je nejdůležitějším partnerem Zambie Jihoafrická republika, odkud pochází většina importů do země. Zambie se snaží vyřešit svůj pohraniční spor s DR Kongo. Spor není nový, propukl v minulosti již několikrát. V oblasti došlo k posílení vojenské přítomnosti obou zemí. K vnitřní situaci v DR Kongo či Zimbabwe se ale vláda prezidenta Lungu zásadně nevyjadřuje. Naopak s obavami Zambie sleduje situaci v severním Mosambiku, kde se zintenzivňuje konflikt s teroristickou skupinou Ansar al-Sunna (údajně propojené s DAESH/Islámským státem a somálskou skupinou al-Shabaab) v oblasti Cabo Delgado.

1.3 Obyvatelstvo

Zambie trpí prudkým demografickým růstem, který aktuálně dosahuje 2,9% ročně. Podle odhadů se populace do roku 2050 rozroste na 40 milionů lidí, pokud nedojde k zvrácení současných trendů.

Počet obyvatel: 18,9 mil. obyvatel (odhad 2021)

Hustota zalidnění: 25 obyv./km²

Podíl ekonomicky činného obyvatelstva: cca 8 mil.

Demografické složení:

- 1 0 – 14 let: 45,7 %
- 1 15 – 24 let: 20,0 %
- 1 25 – 54 let: 29,0 %
- 1 55 – 64 let: 3,0 %
- 1 65 let a více: 2,3 %

Národnostní složení: Zambie je multietnický stát, ve kterém žije více než 70 národnostních skupin. Zambijské obyvatelstvo je tvořeno z 99,5 % původními africkými kmenovými skupinami, z nich nejpočetnější jsou: Bemba 21,0 %, Tonga 13,6 %, Chewa 7,4 %, Lozi 5,7 %, Nsenga 5,3 %, Tumbuka 4,4 %, Ngoni 4,0 %, Lala 3,1 %, Kaonde 2,9 %, Namwanga 2,8 %, Lunda 2,6 %, Mambwe 2,5 %, Luvale 2,2 %, Lamba 2,1 %, Ushi 1,9 %, Lenje 1,6 %, Bisa 1,6 %, Mbunda 1,2 %. Ekonomicky významnými skupinami jsou Indové, Libanonci, Zimbabweané a Jihoafričané.

Náboženské složení: 92 % křesťané (velkou většinou protestanti, dále katolíci a příslušníci afrických křesťanských náboženství), 3 % muslimové, 3 % ostatní (buddhisté, hinduisté), 2 % místní náboženství.

2 Ekonomika

Podkapitoly:

- 2.1 Základní údaje
- 2.2 Veřejné finance a státní rozpočet
- 2.3 Bankovní systém
- 2.4 Daňový systém

2.1 Základní údaje

V Zambii se po vypuknutí pandemie COVID-19 naplno projevily vleklé problémy národního hospodářství a nezodpovědná fiskální politika uplynulých let. Země se od roku 2012 zadlužovala neudržitelným tempem. Většina půjček byla využita na infrastrukturní projekty, realizované a financované, mnohdy za velmi neprůhledných podmínek, čínskými subjekty. Zambie zaznamenala v roce 2020 po mnoha letech poprvé hospodářský pokles. Byla výrazně zasažena propadem světových cen mědi, jejíž export představuje cca tři čtvrtiny celkových příjmů země z vývozu, a cestovního ruchu, jehož podíl na HDP země v uplynulých letech rychle rostl a v roce 2019 už činil přibližně 7 %. Souběh nepříznivé hospodářské situace v Zambii a turbulentního vývoje na mezinárodních finančních trzích vedl k výrazné depreciaci zambijské kwachy, která za rok 2020 oslabila vůči americkému dolaru cca o 50 %. To vyvolalo akutní problém, pokud jde o splácení zahraničních finančních závazků Zambie, a dále zvýšilo míru inflace, která v březnu 2021 v meziročním srovnání dosáhla již 22 % (inflační cíl centrální banky je přitom v pásmu 6 – 8 %). Zambie v listopadu 2020 přestala hradit splatné dluhy a technicky se tak ocitla v platební neschopnosti. Jedná s mezinárodními věřiteli o restrukturalizaci dluhu a usiluje o překlenovací úvěr IMF.

Národní hospodářství Zambie je málo diverzifikované a závisí z podstatné části na zemědělství a těžbě nerostných surovin, zejména mědi. Vývoz mědi představuje více než 70 % celkových exportních příjmů. Zambie se proto potýká s vysokou závislostí na klimatických podmínkách a cenách těžných komodit na světových trzích. Dalšími limitujícími faktory pro hospodářský rozvoj jsou nedostatečná infrastruktura a nedostatek kvalifikovaných pracovních sil. Zambie má velmi výhodné podmínky pro zemědělství, problémem je ovšem jeho nízká diverzifikace (dominuje pěstování několika základních plodin, zejména kukuřice), nedostatečná mechanizace a do značné míry i chemizace. Většina zemědělské půdy je závislá na srážkách, jen minimum je uměle zavlažováno. Roste počet velkých komerčních farem, převážná většina zemědělců jsou nicméně drobní farmáři, produkující především pro vlastní potřebu. Od roku 2006 má Zambie dlouhodobou strategii zmírňování chudoby nazvanou Vision 2030. Konkrétnější cíle pro období let 2017 – 2021 jsou dále rozpracovány v 7. Národním rozvojovém plánu. Jeho hlavními prioritami jsou modernizace a diverzifikace zemědělství, těžebního průmyslu a cestovního ruchu, zlepšení v zásobování elektřinou a vodou, budování dopravní infrastruktury a rozvoj informačních a komunikačních technologií. Následný 8. národní rozvojový plán má být schválen koncem roku 2021.

Ukazatel	2018	2019	2020	2021	2022
Růst HDP (%)	3,5	1,4	-2,3	-0,5	2,1
HDP/obyv. (USD/PPP)	3 845,3	3 857,0	3 680,0	3 610,0	3 650,0
Inflace (%)	7,5	9,2	15,7	16,7	13,8
Nezaměstnanost (%)	12,0	11,9	12,2	N/A	N/A
Export zboží (mld. USD)	9,0	7,3	7,4	7,8	8,1
Import zboží (mld. USD)	8,5	6,5	5,2	5,6	5,7
Saldo obchodní bilance (mld. USD)	0,5	0,7	2,3	2,2	2,4
Průmyslová produkce (% změna)	4,3	-2,5	-3,2	-1,9	3,9
Populace (mil.)	17,4	17,9	18,4	18,9	19,5
Konkurenceschopnost	118/140	120/141	N/A	N/A	N/A
Exportní riziko OECD	7/7	7/7	7/7	7/7	N/A

Zdroj: EIU, OECD, WEF

2.2 Veřejné finance a státní rozpočet

Zambie v posledních letech hospodaří pravidelně s výrazným rozpočtovým schodkem, který neustále roste a za rok 2020 již přesáhl 10 % HDP. Za rok 2021 se očekává podobný výsledek. Zemi se příliš nedaří zlepšovat výběr daní, populistická fiskální politika vlády navíc kulminuje před všeobecnými volbami, které se mají uskutečnit v srpnu 2021. Objem rozpočtu na rok 2021 ve srovnání s předchozím rokem reálně poklesl, pouze 55 % rozpočtu je pokryto domácími příjmy, 43 % výdajů má být financováno dalšími půjčkami (zbytek necelých dvou procent představují granty zahraničních donorů). Na výdajové straně je největší položkou obsluha veřejného dluhu, která představuje 38,5 % výdajů. Dalších 24 % má jít na platy státních zaměstnanců. Alokace pro resort školství, zdravotnictví, obrany či na sociální zabezpečení oproti roku 2020 poklesly. Výdaje na obsluhu dluhu tedy dále vytlačují tolik potřebné investice do sociálního rozvoje.

Veřejné finance	
Saldo státního rozpočtu (% HDP)	-9,1
Veřejný dluh (% HDP)	90,5
Bilance běžného účtu (mld. USD)	1,4
Daně	
PO	35 %
FO	37,5 %
DPH	16 %

Poté, co Zambie v listopadu 2020 přestala splácet své zahraniční dluhy, prakticky ztratila přístup k mezinárodním úvěrům. Vláda tak získává prostředky převážně emisemi dluhopisů s krátkodobou splatností na tuzemském trhu. Zambie již delší dobu usiluje o překlenovací úvěr IMF ve výši cca 1,3 mld. USD, doposud se jí však nepodařilo IMF přesvědčit o přijetí důvěryhodných opatření k posílení fiskální disciplíny a ozdravení veřejných financí a celkové transparentnosti ohledně svých finančních závazků. Dosažení dohody s IMF se očekává až po volbách v srpnu 2021. Je ovšem podmíněno také dohodou s ostatními věřiteli. Zambie jedná o možnostech restrukturalizace dluhu, s využitím iniciativ G20 a Pařížského klubu v návaznosti na pandemii COVID-19.

Obchodní bilance Zambie je v posledních letech pozitivní. Země se nicméně v důsledku zahraničního zadlužení potýká s nedostatkem deviz. Výše devizových rezerv klesla ke konci roku 2020 cca na 1,2 mld. USD, což představuje krytí dovozu pouze zhruba na 2 měsíce.

2.3 Bankovní systém

Bankovní sektor v Zambii je liberalizován. Funkci bankovního dohledu a řízení monetární politiky má centrální banka – Bank of Zambia. Základní úroková sazba činila k dubnu 2021 8,5 %. Úrokové sazby podnikatelských úvěrů jsou velmi vysoké a pohybují se aktuálně okolo 30 % p.a.

Níže je uveden přehled nejvýznamnějších bank v zemi. S výjimkou Zambia National Commercial Bank se jedná o dceřiné společnosti nadnárodních skupin. Všechny tyto banky poskytují standardní spektrum služeb, vč. akreditivů.

- 1 Standard Chartered Bank Zambia Plc – nejstarší banka v zemi, nejlépe hodnocena za služby elektronického bankovníctví
- 1 FNB Zambia
- 1 ABSA Zambia
- 1 StanbicBank Zambia
- 1 Zambia National Commercial Bank Plc – na rozdíl od výše uvedených se jedná o čistě zambijskou banku

V zemi je rozšířené internetové a mobilní bankovníctví. Užívání platebních karet při platbách v obchodech, hotelech a dalších zařízeních zejména ve velkých městech je běžné, poměrně často se však v poslední době vyskytují případy zneužití karet, zejména při výběrech z bankomatů (tzv. skimming). Obezřetnost je proto namístě.

2.4 Daňový systém

Daňový systém v Zambii je značně nepřehledný a málo předvídatelný, ovlivňován nekoherentními politickými rozhodnutími. Příkladem může být nedávno oznámený záměr nahradit DPH daní z prodeje (nakonec zrušený po masivní kritice ze strany soukromého sektoru) či „předvolební“ zrušení DPH a pozastavení výběru spotřební daně z pohonných hmot v lednu 2021.

Za výběr daní (a cel) je v Zambii zodpovědná Zambia Revenue Authority, na jejíž webových stránkách lze najít podrobné informace k jednotlivým druhům daní.

Sazba daně z příjmů právnických osob činí 35 %. Firmy obchodované na lusacké burze mají sníženou sazbu 33 %. Zvláštní sazby jsou uplatňovány pro zemědělce a výrobce potravin (10 %), vývozce tzv. netradičních komodit, tj. všech komodit kromě mědi a kobaltu (15 %),

obchodní aktivity spojené s charitativní činností (15 %), těžební společnosti (30 %) a výrobce chemických hnojiv (15 %).

Daň z příjmů fyzických osob odvádí zaměstnavatel za své zaměstnance. Uplatňuje se progresivní sazba daně v závislosti na výši ročních příjmů:

- 1 do 39600 ZMW: 0 %
- 1 39601 – 49200 ZMW: 25%
- 1 49201 – 74400 ZMW: 30 %
- 1 nad 74400 ZMW: 37,5 %

Standardní sazba DPH je 16 %. Od DPH jsou osvobozeny mj. základní potraviny, dodávky pro zemědělství, zdravotnictví a školství, dále dopravní a vodohospodářské služby, prodej půdy, resp. obytných prostor.

Další vývoj systému zdanění je těžké odhadovat, nicméně po nástupu nové vlády po volbách v srpnu 2021 lze zřejmě očekávat zvýšení daní. To je dáno potřebou konsolidovat veřejné finance, což je mj. podmínkou IMF pro poskytnutí záchranného úvěru. Mimoto vláda Zambie v prosinci 2020 přijala tzv. program hospodářské obnovy na léta 2020-2023, jehož jedním z deklarovaných cílů je zvýšit domácí příjmy do roku 2023 na min. 18 % HDP.

3 Obchodní vztahy s EU a ČR

Podkapitoly:

- 3.1 Obchodní vztahy
- 3.2 FTA a smlouvy
- 3.3 Rozvojová spolupráce
- 3.4 Perspektivní obory (MOP)

3.1 Obchodní vztahy

Obchodní vztahy s EU

Země EU nepatří mezi hlavní dovozní či vývozní obchodní partnery Zambie. Z pohledu EU je Zambie méně významným trhem. Mezi dovozci do Zambie dominuje Jihoafrická republika s téměř třetinovým podílem na celkovém dovozu, následují Čína, Indie a Spojené arabské emiráty. Vývoz ze Zambie, jehož hlavními položkami jsou měď, další nerostné suroviny a zemědělské komodity, směřuje zejména do Švýcarska (měď), Číny a dalších zemí jihoafrického regionu.

Obchodní výměna s EU (mil. EUR)

	2018	2019	2020	2021	2022
Export z EU (mil. EUR)	352,1	421,7	274,0	N/A	N/A
Import do EU (mil. EUR)	406,5	369,4	244,0	N/A	N/A
Saldo s EU (mil. EUR)	54,3	-52,3	-30,0	N/A	N/A

Zdroj: Evropská komise

Obchodní vztahy s ČR

Dovoz ze Zambie do ČR je dlouhodobě minimální. Hlavními dovozními položkami jsou květiny, káva a luštěniny. Vývoz z ČR do Zambie je tažen zejména strojírenskými výrobky. Čeští vývozci se orientují převážně na jednorázové dodávky zboží, dlouhodobější obchodní vztahy se prozatím rozvíjejí víceméně pouze v sektoru zemědělství.

Obchodní výměna s ČR (mld. CZK)

	2018	2019	2020	2021	2022
Export z ČR (mld. CZK)	0,1	0,1	0,1	N/A	N/A
Import do ČR (mld. CZK)	0,0	0,0	0,0	N/A	N/A
Saldo s ČR (mld. CZK)	-0,1	-0,1	-0,1	N/A	N/A

Zdroj: ČSÚ

3.2 FTA a smlouvy

Smlouvy s EU

Zambie má v rámci iniciativy „Everything but Arms“ výhodu bezcelního dovozu zboží na evropské trhy bez množství omezení. Pokračují jednání o dohodě o hospodářském partnerství (Economic Partnership Agreement, EPA) mezi EU a zeměmi Jihoafrického rozvojového společenství (SADC), k podpisu dohody však zatím nedošlo; Zambie se řadí mezi šest zemí regionu SADC, které svůj podpis k prozatímní EPA nepřipojily. EU v rámci iniciativy „Aid for Trade“ podporuje ekonomické reformy a rozvoj obchodního a ekonomického know-how.

Smlouvy s ČR

<https://www.businessinfo.cz/zambia>

Rozsah mluvní základny mezi Zambií a ČR je omezený. Již několik let pokračují jednání o uzavření dohody o zamezení dvojímu zdanění, zambijská strana k nim však přistupuje značně liknavě. Bilaterální dohoda o ochraně a podpoře investic není uzavřena. Smluvní základna mezi Zambií a ČR tak obsahuje pouze smlouvy z doby před nezávislostí Zambie, případně z 80. let. 20. stol., s minimálním významem pro obchodně-ekonomickou spolupráci:

- 1 Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Zambijské republiky o spolupráci v oblasti zdravotnictví a lékařských věd (1987)
- 1 Dohoda o kulturní spolupráci mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Zambijské republiky (1980)
- 1 Dodatková úmluva o civilním řízení soudním mezi Republikou československou a Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irska (1935)
- 1 Smlouva mezi Republikou československou a Spojeným královstvím Velké Británie a Irska o právní pomoci ve věcech občanských (1924)
- 1 Smlouva mezi Republikou československou a Spojeným královstvím Velké Británie a Irska o vzájemném vydávání zločinců (1926)

3.3 Rozvojová spolupráce

Zambie je příjemcem rozvojové pomoci a jednou z prioritních zemí zahraniční rozvojové spolupráce ČR. Program ČR-Zambie se zaměřuje na zemědělství a rozvoj venkova. Čeští investoři v Zambii mohou díky programu Záruka zahraniční rozvojové spolupráce získat záruku za úvěr až do 50 % jistiny a až na 8 let do výše 25 mil. Kč.

3.4 Perspektivní obory (MOP)

► Energetický průmysl

Více než 80 % výroby elektřiny v Zambii pochází z několika velkých vodních elektráren. V posledních letech ovšem kvůli klimatickým změnám klesají srážkové úhrny, což má (vedle stárí a poruchovosti elektráren) za následek snížení produkce, která nestačí pokrýt rostoucí spotřebu, a tudíž časté odstávky elektřiny v celé zemi. V důsledku ekonomických potíží zvýrazněných pandemií COVID-19 se Zambie koncem roku 2020 dostala do platební neschopnosti a není schopna si půjčit prostředky na import elektřiny z jiných zemí regionu, který dříve deficit částečně kompenzoval. Vláda Zambie proto podporuje rozvoj obnovitelných zdrojů energie. Zambie má velmi příhodné přírodní podmínky pro solární energetiku, experimentuje se i s geotermálními a větrnými zdroji. První dvě větší fotovoltaické elektrárny v Zambii byly uvedeny do provozu v roce 2019 a další jsou ve výstavbě. Jsou prováděny studie proveditelnosti na výstavbu malých vodních elektráren. V těchto projektech, které jsou mnohdy podporovány mezinárodními finančními institucemi (Světová banka, Evropská investiční banka, německá KfW apod.) se angažují významné zahraniční firmy. Pro české firmy to znamená možnost uplatnění v dodávkách zařízení a technologií zejména pro solární a malé vodní, ale i větrné, příp. geotermální elektrárny. Kvůli přetrvávajícím výpadkům elektřiny existuje značná poptávka po záložních zdrojích, jako jsou naftové generátory a v poslední době stále oblíbenější inventory.

► Zábava a volný čas

Ač pandemie COVID-19 zásadně zbrzdila v uplynulých letech dynamický rozvoj cestovního ruchu v Zambii, tento stále zůstává jednou ze tří hlavních priorit národní rozvojové strategie. Zambie nabízí podobná přírodní lákadla jako okolní země, počet zahraničních turistů je ve srovnání s nimi ovšem stále relativně nízký, značná část přírodních rezervací v zemi je doposud velmi málo navštěvována a tento sektor tak nadále skýtá významný růstový potenciál. Základním předpokladem pro jeho využití je rozvoj turistické infrastruktury, a to jak po stránce kvantity, tak kvality. Vedle budování přístupové infrastruktury (silnice, místní letiště a jejich vybavení) jde o výstavbu ubytovacích kapacit, rozvoj hotelnictví, gastronomie a souvisejících služeb. Rozvoj agroturistiky je podporován i některými významnými zahraničními donory s ohledem na ochranu lesů a biodiverzity, zejména EU, která si stanovila „zelenou“ obnovu po pandemii COVID-19 jako hlavní prioritu pro období 2021-2027. Nabízejí se tedy možnosti využití různých programů v této oblasti.

► Zdravotnický a farmaceutický průmysl

Pandemie COVID-19 naplno odhalila zcela nevyhovující stav zambijského zdravotnictví, které se potýká se zásadním nedostatkem technického vybavení, léčiv i odborného personálu. Státní systém zdravotnictví je dlouhodobě výrazně podfinancovaný a nenabízí standardy blízké se zdravotní péči ve vyspělých zemích, o něco lepší je situace v soukromých zdravotnických zařízeních. Poptávka po kvalitnější zdravotní péči nicméně roste s růstem bohatství a rozšiřující se střední třídou mezi obyvateli Zambie, dalším impulsem byla právě pandemie COVID-19, která výrazně zkomplikovala cesty do zahraničí za účelem lékařské péče (tradičně nejčastěji do JAR). Čeští výrobci a distributoři zdravotnické techniky a materiálu mají šanci se uplatnit v dodávkách pro soukromé kliniky, ve stadiu přípravy či výstavby je také několik státních

nemocnic financovaných ze zahraničí. Dobrou referencí pro české firmy v tomto směru může být první dodávka české zdravotnické techniky pro největší zambijskou nemocnici, realizovaná v roce 2021 z prostředků zahraniční rozvojové spolupráce ČR.

► Zemědělský a potravinářský průmysl

Zambie má rozsáhlé plochy dosud neobdělané zemědělské půdy, značné zdroje podzemní vody a příznivé klima. Problémem je ovšem malá diverzifikace zemědělské produkce, nedostatek mechanizace, umělého zavlažování a další techniky. Velmi málo rozvinutý je navazující potravinářský průmysl. Zambie je proto nucena značnou část domácí spotřeby, zejména produktů s vyšší přidanou hodnotou, dovážet, a to nejčastěji z JAR. Pandemie COVID-19 ovšem přinesla jednak komplikace pro zásobování ze zahraničí, jednak drastické oslabení zambijské měny, což dovozy neúměrně zdražuje. V Zambii proto roste zájem o domácí produkci ze strany spotřebitelů, zemědělských asociací i příslušných státních institucí. Vlády JAR a Zambie se dohodly, že budou usilovat o zvýšení zastoupení zambijských potravin v nabídce velkých jihoafrických prodejců, kteří na zambijském trhu dominují. V Zambii z výše uvedených důvodů rychle roste poptávka po širokém spektru zemědělské techniky, a to jak pro velké, tak i pro menší provozy, zavlažovacích systémech, jakož i hnojivech a dalších produktech chemického průmyslu používaných v zemědělství. V oblasti potravinářského průmyslu uplatnění nalezne široká škála technologií a zařízení, jako jsou balicí a plnicí stroje, skladovací a přepravní zařízení, chladič a mrazicí technika aj. Rozmach zažívá také dovoz i výroba alkoholických i nealkoholických nápojů, takže potenciál existuje pro dodavatele zařízení pro tyto výrobní provozy, včetně pivovarnických a destilačních technologií.

Mapa strategických příležitostí

4 Kulturní a obchodní jednání

Podkapitoly:

- 4.1 Úvod
- 4.2 Oslovení
- 4.3 Obchodní schůzka
- 4.4 Komunikace
- 4.5 Doporučení
- 4.6 Státní svátky

4.1 Úvod

Zambijská společnost je v mnoha ohledech stále ještě poměrně tradiční. Středoevropana často nepříjemně překvapí zejména nedochvilnost, nedodržování termínů a slibů obecně či obtížné jednání s úřady. Počítat je třeba s široce rozšířenou korupcí.

4.2 Oslovení

Styl komunikace je oproti středoevropským zvyklostem poněkud formálnější. Klade se větší důraz na zdvořilost. Při osobním setkání je obvyklé se s každým pozdravit, příp. se představit. Pozdrav probíhá standardně podáním ruky, v tradičnějším prostředí (zejména na venkově) se často uplatňuje jako zdvořilejší forma lehké několikeré tlesknutí do dlaní. Oslovuje se obvykle příjmením, spíše nežli křestním jménem – „Mr./Mrs. X“, je vhodné oslovit případným akademickým titulem či zastávanou funkcí (např. ředitel, náměstek, apod.). Obvyklou součástí pozdravu je zdvořilé „How are you?“ apod. s přiměřenou odpovědí. Za zdvořilé je rovněž považováno zeptat se na zdraví partnera a jeho rodiny. Obecně je „small talk“ běžnou součástí konverzace. Obvyklé je vyměnit si s partnerem klasické papírové vizitky.

4.3 Obchodní schůzka

Při plánování obchodní schůzky je třeba vzít v úvahu všeobecně rozšířenou nedochvilnost. Jednání jsou často odkládána, a to i na poslední chvíli. Toto platí dvojnásob při jednání se zástupci státních institucí. Při plánování času zahájení i délky jednání je zpravidla nutné počítat s velkorysou časovou rezervou. Značně disciplinovanější bývají v tomto ohledu osoby evropského původu, u nichž se silně projevuje anglosaský styl jednání. Ve zvyklostech a ve způsobu jednání je obecně dosud stále cítit přezívající britský vliv.

Schůzky probíhají často jako oběd či večeře v restauraci, stejně dobře je však možné setkat se v kanceláři. Pozvání obchodního partnera domů je do doby příp. navázání důvěrnějšího osobního vztahu neobvyklé. Předávání darů není nutně očekáváno, nicméně většinou potěší a může pomoci navázat bližší vztah. Alkohol není obvyklé při prvním jednání nabízet; Zambie je poměrně konzervativní křesťanská země, přičemž příslušníci některých církví jsou ke konzumaci alkoholu zdrženliví. Jednání, jimiž je přítomen větší počet místních obyvatel, jsou často zahajována modlitbou a v případě státních institucí a formálnějších příležitostí často i přehráním či zpěvem státní hymny. Na venkově přetrvává tradiční rozdělení společenských rolí, tj. výrazně vyšší zastoupení mužů v podnikatelských a úředních funkcích. Ve městech se ovšem tyto tradiční rozdíly již stírají. Obecně se projevuje úcta starším lidem. Specifikem je existence tradičních místních autorit (náčelníci), kteří mají významné slovo v mnohých záležitostech, např. přidělování a pronajímání půdy.

Relativně formální a konzervativní styl se uplatňuje i v oblékání. Pánové by na první jednání měli přicházet v obleku a kravatě (vzhledem ke klimatu se doporučují lehké materiály), odpovídající formální oblečení se doporučuje i ženám. Atmosféra během jednání však často bývá méně formální než v mnoha evropských zemích. Bližší fyzický kontakt (objímání apod.) není obvyklý, vnímaný rozsah osobní zóny je nicméně menší, než na co jsme zvyklí z ČR.

4.4 Komunikace

Oficiálním jazykem země je angličtina, s níž se dá v obvyklém obchodním prostředí domluvit prakticky kdekoliv. S neznalostí či minimální znalostí angličtiny se člověk setká jen v odlehlejších venkovských oblastech. V Zambii se nicméně hovoří dalšími cca 70 jazyky, z nich většina patří do jazykové skupiny bantu. Sedm z nich (bemba, lozi, lunda, kaonda, luvale, tonga a nyanja) je využíváno i pro vzdělávací a administrativní účely.

Navázání hlubšího obchodního vztahu je obvykle dlouhodobější záležitostí, přičemž je téměř nezbytná (většinou opakovaná) osobní interakce. Pro jednání je možné využít všech běžných komunikačních prostředků, poměrně často je však možné setkat se s tím, že partner nereaguje na emaily. Obvykle bývá účinnější telefonická komunikace. Velmi oblíbenou (a obvykle nejspolehlivější, pokud jde o reakci partnera) je aplikace WhatsApp.

4.5 Doporučení

Je třeba počítat s tím, že korupce je v zemi obecně rozšířená. Zambie se v žebříčku zemí podle tzv. Indexu vnímání korupce organizace Transparency International za rok 2020 umístila na děleném 117. – 122. místě ze 179. zemí.

Při jednání s úřady je třeba počítat se zdoluhavými, nepřehlednými a mnohdy chaotickými procesy a absencí, resp. nedodržováním standardizovaných procedur. Obecně je při jednání s místními partnery lépe se zdržet kritiky politického systému nebo fungování státních institucí.

Zdvořilost a snaha nezklamat partnera vede často k tomu, že místní partneři neřeknou přímo „ne“, pokud jde o jejich schopnost či možnost něco sehnat, zařídit apod. Sliby je třeba brát s notnou dávkou opatrnosti a spíše s nižším očekáváním. Dohodnuté časové rámce bývají velice často naprosto nedodržovány.

4.6 Státní svátky

- 1. leden – New Year's Day (Nový rok)
- 8. březen – International Women's Day (Mezinárodní den žen)
- 12. březen – Youth Day (Den mládeže)
- Velký pátek, Velikonoční pondělí (pohyblivé)
- 1. květen – Labour Day (Svátek práce)
- 25. květen – Africa Day (Den Afriky)
- první pondělí v červenci – Heroes' Day (Den hrdinů)
- první úterý v červenci – Unity Day (Den jednoty)
- první pondělí v srpnu – Farmers' Day (Den zemědělců)
- 18. říjen – National Day of Prayers, Fasting and Reconciliation (Den modliteb, půstu a smíření)
- 24. říjen – Independence Day (Den nezávislosti)- hlavní státní svátek
- 25. prosinec – Christmas Day (1. svátek vánoční)

Pokud svátek připadá na víkend, přesouvá se volno obvykle na předcházející pátek nebo následující pondělí.

5 Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu

Podkapitoly:

- 5.1 Vstup na trh
- 5.2 Formy a podmínky působení na trhu
- 5.3 Marketing a komunikace
- 5.4 Problematika ochrany duševního vlastnictví
- 5.5 Trh veřejných zakázek
- 5.6 Platební podmínky, platební morálka a řešení obchodních sporů
- 5.7 Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria
- 5.8 Zaměstnávání občanů z ČR
- 5.9 Veletrhy a akce

5.1 Vstup na trh

Vstup na zambijský trh je pro české vývozce spojen s určitými nevýhodami, mezi něž patří nízká kupní síla většiny obyvatel, geografická vzdálenost a logistická náročnost, byrokracie, rozšířená korupce, převládající orientace na tradiční (především jihoafrické) dodavatele, neexistence bilaterální smluvní základny a v případě dodávek pro státní subjekty v posledních letech rapidně se zhoršující stav veřejných financí a rostoucí riziko platební neschopnosti. Problematická je pojistitelnost exportních úvěrů; v klasifikaci zemí OECD podle teritoriálního rizika se Zambie nachází v 7., tj. nejhorším stupni.

Distribuci zboží v Zambii ztěžuje obtížná dopravní dostupnost řady míst mimo větší města. Zboží je do Zambie většinou dováženo nákladními auty přes přístav v Durbanu a Port Elisabeth (JAR), méně Beira a Nacala (Mosambik), Dar es Salaam (Tanzanie) nebo Walvis Bay (Namibie). Doprava z přístavu může trvat i několik týdnů.

V zemi neexistují žádné překážky přímému prodeji, rychle se rozvíjí e-commerce. Bývá nicméně často výhodnější navázat vztah se spolehlivým místním (případně jihoafrickým) partnerem (dovozcem, distributorem, zástupcem). Spotřební zboží lze na místním trhu uplatnit prostřednictvím distributorů a velkoobchodů či přímo maloobchodních (většinou jihoafrických) řetězců (Shoprite, Spar, PicknPay, Woolworth). Základním rozhodovacím kritériem potenciálních distributorů je ve většině případů cena.

Celní správu vykonává Zambijský finanční úřad – Zambia Revenue Authority (ZRA), na jehož webových stránkách lze najít informace ohledně celních procedur a celní sazebník. ZRA kromě toho vydává i licence pro výrobní podniky osvobozené od některé z forem cel či daní, pro celní sklady a další regulace týkající se dovozu a vývozu zboží. Verdikty ZRA je možno rozporovat prostřednictvím Revenue Appeals Tribunal. Příslušným zákonem, řídícím výběr daní a cel, je Customs and Excise Act.

Základními dovozními dokumenty jsou faktura obsahující jména dodavatele a příjemce zboží, název zboží, jednotkovou a celkovou cenu a údaje o množství, osvědčení o původu zboží, lodní nákladový list (Bill of Lading) nebo letecký nákladový list (Air Waybill), balicí listy (Packing List). Pro statistické účely je vyplňován formulář Import Declaration Form. ZRA standardně uplatňuje k určení výše cla metodu CIF (Cost, Insurance and Freight). Při porovnávání deklarované hodnoty zboží s podobnými importními případy ale může docházet ze strany celní správy ke komplikacím.

Zhruba řečeno jsou celní sazby rozděleny do tří kategorií. Do první patří suroviny a výrobní prostředky zatížené dovozním clem 0 % – 5 %, do druhé spadají polotovary (clo 15 %) a do třetí pak hotové výrobky zatížené clem 25 %. Většina zboží je zatížena dovozní DPH ve výši 16 %. Hradí se spotřební daň při dovozu tabákových výrobků (145 %), alkoholických nápojů (obvykle 60 %), pohonných hmot (aktuálně zrušeno) aj. Zvýhodněné tarify jsou uplatňovány na zboží mající původ ve Společném trhu východní a jižní Afriky (Common Market of Eastern and Southern Africa – COMESA) a v Jihoafrickém rozvojovém společenství (Southern African Development Community – SADC).

Kromě cel je dovážené zboží předmětem dalších administrativních, fytosanitárních a jiných překážek. Ty bývají zdůvodňovány potřebou ochrany spotřebitelů a domácí produkce a týkají se ponejvíce dovozu potravin. Zakázán je dovoz pornografického zboží nebo zboží ohrožujícího veřejné mravy, zboží vyrobeného vězni, objektů pocházejících z divokých zvířat chráněných CITES (např. slonoviny).

Od cla jsou osvobozeny dovozy léků, veterinárních výrobků, vybavení nemocnic, dále počítačové součástky, hnojiva a osiva, strojní zařízení pro těžební průmysl, zemědělství a chov ryb a solární energetiku. Další redukce cel jsou možné u některých investičních celků a zařízení a na

většinu materiálů a surovin, používaných místním zpracovatelským průmyslem. Společnosti, které v Zambii investují více než 0,5 mil. USD a operují v prioritních sektorech ekonomického rozvoje definovaných zákonem o Zambijské rozvojové agentuře (zpracovatelský průmysl, výstavba infrastruktury, energetika a vodní hospodářství), společnosti působící ve venkovských oblastech, zvláštních ekonomických zónách nebo průmyslových parcích, jsou po dobu prvních pěti let osvobozeny od placení cel na dovoz strojního zařízení.

5.2 Formy a podmínky působení na trhu

Základními právními formami podniků v Zambii jsou Private Limited Company (obdoba s.r.o.) s minimálním základním kapitálem 15 000 ZMW a Public Limited Company (a.s.) s minimálním kapitálem 1 mil. ZMW. Nově založený podnik/kancelář by měl mít minimálně jednočlenný místní management, minimálně jeden člen vedení musí mít povolený pobyt v Zambii. Joint venture s místním partnerem je preferovanou (a nejrozšířenější) formou společnosti se zahraniční účastí. Rozvíjí se rovněž franchising (hotelové služby, restaurační služby, výroba nápojů, turistika).

Zambie pro zahraniční investory zřídila tzv. jednotné místo (one stop shop) při Zambia Development Agency (ZDA), které napomůže s vyřízením všech formalit spojených se založením firmy. Prvním krokem je registrace jména a následně společnosti či pobočky v obchodním rejstříku Patents and Companies Registration Agency (PACRA). ZDA je pak potřeba předložit kopii registrace PACRA (Certificate of Incorporation), dále se přikládá společenská smlouva, stanovy (musí mj. obsahovat přesné jméno a sídlo firmy, právní formu, základní kapitál, datum založení, jména všech statutárních zástupců), kopie identifikačních dokladů řídících pracovníků, doklad o registraci plátce daně na Zambia Revenue Authority a pro účely sociálního zabezpečení na National Pension Scheme Authority, podnikatelský plán, doklad o finančních zdrojích a o zajištění místa/půdy pro podnikání.

5.3 Marketing a komunikace

Propagační, marketingový a reklamní trh je celkem standardně rozvinutý a metody se v zásadě neliší od evropských. Veškeré propagační a podobné materiály jsou standardně v anglickém jazyce. Běžnými způsoby jsou inzeráty v tisku, velkoplošné billboardy, reklamní spoty v televizi či rádiu a v posledních letech rychle roste význam reklamy na internetu a sociálních sítích. Lze využít všech hromadných sdělovacích prostředků. Tištěnými médii s největším dosahem jsou: Zambia Daily Mail, The Mast, Times of Zambia, Lusaka Times. Původní monopol státní televize a rozhlasu ZNBC, které vysílají reklamní spoty, je postupně omezován vydáváním licencí pro soukromé televizní a rozhlasové stanice. Inzerce v místních rádiových stanicích má význam zejména ve venkovských oblastech. Seznam médií v Zambii s kontakty lze nalézt na webu Media Institute of Southern Africa. Více než 80 % obyvatel Zambie dnes používá mobilní telefon a přibližně třetina internet, kde firmy běžně inzerují. Nejpopulárnější sociální sítí je Facebook, s odstupem následují Pinterest, Twitter, YouTube a Instagram.

Vzhledem k minimálnímu povědomí zambijských spotřebitelů o českých výrobcích je potřeba efektivního marketingu obecně důležitá, aby se mohli prosadit proti již zavedené jihoafrické i další (zejména asijské) konkurenci. Také v oblasti marketingu je vhodné mít na paměti spíše konzervativní charakter zambijské společnosti a mravů.

5.4 Problematika ochrany duševního vlastnictví

Zambie je signatářem většiny mezinárodních úmluv a protokolů zaměřených na ochranu duševního vlastnictví, včetně Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl a Pařížské úmluvy o ochraně průmyslových práv. Jako člen WTO je Zambie signatářem Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (Dohoda TRIPS). Zambie je rovněž členskou zemí WIPO (World Intellectual Property Organization). Ochrana duševního vlastnictví je zakotvena v zambijské ústavě a dalších zákonech (mj. Copyright and Performance Rights Act, Registered Designs Act, Patents Act).

Veškerá práva k duševnímu vlastnictví (patenty, průmyslové vzory, ochranné známky, copyright atd.) by měla být v Zambii registrována. Příslušným úřadem je Patents and Companies Registration Agency (PACRA), spadající pod Ministerstvo obchodu a průmyslu.

V praxi však naplňování mezinárodních závazků i vlastní legislativy není na uspokojivé úrovni. Prodej pirátských hudebních nahrávek, filmů, počítačového softwaru, ale např. i léků či nápojů atd. je velmi rozšířený a vláda nemá kapacity jej potlačit. Místní soudy navíc řeší spory týkající se duševního vlastnictví pomalu a nemají v této oblasti dostatek zkušeností.

5.5 Trh veřejných zakázek

Zambie přijala potřebnou legislativu a zřídila struktury pro správu veřejných zakázek odpovídající standardu vyspělých zemí. Systém však v praxi příliš nefunguje a Zambie je nadále ze strany mezinárodních institucí, jako je IMF a Světová banka, kritizována za neprůhlednost zadávání státních zakázek, vysokou míru korupce projevující se v této oblasti a přetrvávající překážky pro účast zahraničních subjektů. Ty se mohou o veřejné zakázky ucházet pouze v partnerství s tuzemským subjektem. Podle průzkumů byly v posledních letech přibližně tři čtvrtiny veřejných zakázek realizovány s výrazným zpožděním kvůli opožděným platbám dodavatelům ze strany veřejných institucí. Velké veřejné zakázky byly v posledních letech navíc často zadávány přímo bez výběrového řízení. Převážnou většinu velkých infrastrukturních projektů v zemi realizují čínské firmy, které zakázky často získaly za velmi neprůhledných podmínek.

Zambijská správa veřejných zakázek (Zambia Public Procurement Authority - ZPPA) by měla na svých webových stránkách publikovat veškeré státní zakázky a tendry v hodnotě nad 80 000 USD. V Zambii byl zaveden elektronický systém správy veřejných zakázek (e-GP System), který má mj. usnadnit účast zahraničních subjektů v tendrech, ovšem jeho použití není zatím pro všechny zadavatele povinné. Informace o mnoha vypsaných výběrových řízeních nadále zůstává dostupná pouze v místním tisku. Na webu ZPPA lze nalézt seznam aktuálně vypsaných veřejných zakázek a informace o připravovaných veřejných zakázkách. ZPPA funguje také jako odvolací orgán pro stížnosti na průběh či výsledek výběrového řízení.

5.6 Platební podmínky, platební morálka a řešení obchodních sporů

V případě dodávek zboží či služeb do Zambie je ze strany dodavatele namístě značná obezřetnost. V případě dodávek pro veřejný sektor jsou problémy se splácením prakticky pravidlem vzhledem k platební neschopnosti vlády a nelze je obecně bez dalšího doporučit. I v případě soukromých subjektů je nanejvýš vhodné potenciálního obchodního partnera předem důkladně prověřit (pomoci v tomto směru může i Velvyslanectví ČR v Lusace).

Pokud jde o způsoby placení, doporučit lze rozhodně platbu předem nebo dokumentární akreditiv. Při opakovaných dodávkách a dobré znalosti obchodního partnera lze přistoupit i na platbu po dodávce zboží. Pro zambijské firmy je velmi obtížné získat importní úvěr, ovšem podobně jako exportní úvěr pro českou firmu, neboť od roku 2019 je Zambie podle hodnocení teritoriálního rizika OECD (směrodatného pro klasifikaci EGAP) v 7., tj. nejrizikovější kategorii.

V případě neplnění závazků ze strany zambijského odběratele je možné obrátit se na některou z místních právních kanceláří, poskytujících pomoc s vymáháním dlužných pohledávek. Podle referencí evropských firem lze využít služeb např. firmy B & M Legal Practitioners (kontakt: Mr. Mabvuto Sakala, tel. +260966876917 či +260 21 138 8702, e-mail: mabvuto.sakala@bowmanslaw.com). Případné spory je možné řešit soudně či arbitráž, a to i v zahraničí, rozhodnutí je v Zambii uznáváno.

5.7 Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria

Víza: Čeští občané potřebují k cestám do Zambie vízum. Doporučuje se víza zařídit předem online, ačkoli většina víz je vydávána také na přiletu na mezinárodní letiště či při vstupu na pozemních přechodech. Základním typem víza je jednovstupové vízum (50 USD) či dvouvstupové vízum (80 USD) s maximální platností 90 dní. Pro jakýkoliv pracovní pobyt (tj. i dobrovolnickou, nevýdělečnou činnost) je nutné disponovat business vízem a při delších pobytech pak pracovním povolením. Cestující na obchodní cestě mají jednou ročně nárok na bezplatné vízum s platností 30 dní, při opakovaných cestách si ale musí pořídit tzv. temporary employment permit (cena cca 13 000 Kč s platností šest měsíců). K získání business víza je nutné předložit zvací dopis od zambijské společnosti. Aktuální informace o poplatcích za víza a informace týkající se různých pobytových povolení lze získat na stránkách www.zambiaimmigration.gov.zm. Vízum do Zambie lze s předstihem vyřídit také na Velvyslanectví Zambie v Berlíně.

Požadavky na cestovní doklady: Cestovní pas, platný alespoň 6 měsíců od vstupu do Zambie, doklad musí mít alespoň 2 volné stránky. Z důvodu boje proti obchodu s lidmi, mohou rodiče cestující s dětmi být vyzváni k předložení jejich rodných listů (přeložených do angličtiny) Rodič, který s dítětem cestuje sám, může být vyzván k doložení souhlasu druhého rodiče s cestou. V případě, že cestovatel přijíždí do Zambie ze země s epidemickým výskytem žluté zimnice, může být požádán o prokázání očkování proti této nemoci.

Specifika, bezpečnostní situace, doporučení turistům: Zambie je relativně bezpečnou zemí, je však třeba dbát obecných zásad a uvědomovat si, že Evropan již svým odlišným vzhledem může přitahovat nežádoucí pozornost. Mj. se nedoporučuje viditelné nošení větších obnosů peněz a cenností, účast na shromážděních zejména politického rázu, pěší pohyb ve městě po setmění, apod. Cestování ve velkých městech, stejně jako v národních parcích, je obecně bezpečné během denního světla, vyloučit ale nelze závažné trestné činy, jako jsou ozbrojené loupeže, vloupání a sexuální útoky. V okolí nákupních center, autobusových nádraží a v centrech měst hrozí kapsářství a vykrádání zaparkovaných aut. Fotografování vojenských zařízení, vládních budov a jiných strategických objektů (mezi něž patří také nádraží či letiště) je zakázáno. V srpnu 2021 proběhnou v zemi prezidentské a parlamentní volby. Poroste tak intenzita politických shromáždění, volebních kampaní a potenciálně také bezpečnostního rizika. Cestovatelům se doporučuje podobných setkání se neúčastnit.

V oblastech hraničících s Angolou, Konžskou demokratickou republikou (DRK) a Mosambikem je třeba velké opatrnosti kvůli riziku násilných min v těchto oblastech a kvůli trestné činnosti v oblastech hraničících s DRK.

Obchody jsou v Lusace a větších městech dobře zásobeny. V samotné Lusace již existuje několik velkých nákupních center relativně odpovídajících standardům známým například z ČR. V těchto místech, ve větších hotelích a na moderních benzinových pumpách je většinou možné platit běžnými platebními kartami, postupně se rozšiřuje i síť bankomatů. Úměrně tomu však roste i počet podvodů zaměřených na debetní a kreditní karty, loupežných přepadení v blízkosti bankomatů, apod. Při takových transakcích se tudíž doporučuje maximální obezřetnost. Na většině dalšího území je platba v hotovosti stále jedinou možností.

Valuty lze měnit ve směnárnách či bankách, naopak se nedoporučuje měnit peníze na ulici. Přijímány jsou však zpravidla jen nejnovější série bankovek zahraničních měn (nikoliv například dolarové bankovky vydané před rokem 2000).

Držení nebo užívání narkotik, včetně měkkých drog, jako je marihuana, je přísně zakázáno. Užívání drog a pašování jsou trestné činy. Tresty mohou být přísné a podmínky ve vězení jsou velmi špatné. V posledních letech bylo v Zambii uvězněno několik osob za praktikování homosexuálních pohlavních styků, které jsou v této zemi trestným činem, byť jsou provozovány v soukromí. Minimální trest za „činy proti přírodě“ je patnáct let odnětí svobody.

Doprava: V Zambii se jezdí vlevo, maximální rychlost je omezena na 50 km/h v obci a 100 km/h mimo obec. Všichni cizinci musí mít mezinárodní řidičský průkaz. Zambijská silniční síť má celkem 40450 km, z toho 9400 km jsou asfaltované silnice. Zbytek tvoří komunikace se štěrkovým nebo prашným povrchem. Stav silniční infrastruktury se postupně zlepšuje, mnohé úseky silnic jsou však nadále v havarijním stavu. V celé dochází k častým dopravním nehodám, zejména na Great East Road v Lusace. Riziko představují zejména špatně udržovaná vozidla, nebezpečné jízdní návyky a toulavá zvířata. Zásobování pohonnými hmotami může být na některých trasách (např. Lusaka – Mongu) nedostatečné a na delší cesty je nutné se jimi předzásobit. Zásadně se nedoporučuje cestování v noci. Kvalitní autobusová doprava (klimatizované, moderní vozy) je omezena jen na nejdůležitější linky (např. Lusaka – Livingstone, Lusaka - Ndola). Jiné oblasti mohou být dostupné pouze staršími autobusy v nevyhovujícím technickém stavu.

Pronájem vozidel se doporučuje skrze etablované mezinárodní půjčovny. MHD ve městech není vhodné, doporučuje se využití taxi služeb (a to včetně transferů na letiště). Pohyb pěšky ve velkých městech za dne nepředstavuje bezpečnostní riziko, u většiny silnic ale chybí chodníky pro pěší, ohleduplnost řidičů k chodcům je nízká.

Zdravotní situace: Zdravotnická zařízení a telefonní spojení v Zambii jsou na nízké úrovni, zejména ve venkovských oblastech. Nemusí být dostupné ani základní léky a čisté jehly. Tísňové služby jsou omezené. Zdravotnická zařízení v Zambii obecně neodpovídají evropským standardům z pohledu přístrojového vybavení a dostupnosti zdravotnického materiálu. V případě vážného onemocnění nebo úrazu může být jediným řešením urychlený transport např. do Jihoafrické republiky. Ujistěte se, že máte odpovídající cestovní zdravotní pojištění a dostupné finanční prostředky na pokrytí nákladů na jakékoli lékařské ošetření v zahraničí a repatriaci.

Při cestách do Zambie se doporučuje očkování proti meningokokové encefalitidě a žloutence typu A i B. Velmi se doporučuje též profylaktická prevence proti malárii. Zambie patří mezi nejpostiženější země epidemií HIV/AIDS.

Voda používaná k osobní hygieně v hotelích a jiných ubytovacích zařízeních zaměřených na cizince je většinou nezávadná, nedoporučuje se však k pití. Rovněž se nedoporučuje konzumovat potraviny připravované na ulici. Naopak lze doporučit až úzkostné dodržování hlavních hygienických zásad (mytí rukou před jídlem apod.). Tam, kde není k dispozici nezávadná voda, existuje riziko nákazy cholerou. Cestovatel se může onemocnění vyhnout, pokud důsledně pije jen ověřenou vodu (např. balenou, která je dostupná v obchodech).

5.8 Zaměstnávání občanů z ČR

Přestože je nedostatek kvalifikovaných pracovníků jedním z hlavních problémů zahraničních investorů v zemi, Zambie svůj pracovní trh velmi silně chrání a pracovní povolení cizincům uděluje dosti neochotně. Pouze velký investor získá pracovní povolení relativně snadno a to pouze pro omezený počet expertů. Zambijská vláda upřednostňuje, aby zahraniční podniky vyškolily a zaměstnaly místní pracovníky. Při posuzování žádostí o pracovní povolení se dále přihlíží k tomu, zda bude zaměstnání konkrétního cizince znalostním či kapitálovým přínosem pro národní hospodářství a zda nebude představovat potenciální finanční zátěž pro stát.

Pracovní povolení je vyžadováno pro pracovní činnost přesahující dobu 6 měsíců a může být prodlouženo max. na 10 let. Žádost o pracovní povolení musí podat budoucí zaměstnavatel, specializovaný právník nebo imigrační konzultant, a musí být vyřízena před příjezdem pracovníka do země.

K žádosti je třeba předložit následující:

- 1 Průvodní dopis zaměstnavatele
- 1 Pracovní smlouva nebo nabídka práce
- 1 Výpis z rejstříku trestů domovské země
- 1 Životopis

- 1 Ověřené kopie dokumentů potvrzujících kvalifikačních předpoklady
- 1 Kopie rodného, příp. oddacího listu
- 1 Ověřená kopie pasu
- 1 Ověřené potvrzení o kapitálu a statutárním orgánu zaměstnavatele
- 1 Kopie plánu pozdějšího předání znalostí/zkušeností zambijskému pracovníkovi
- 1 Kopie stanov zaměstnavatele
- 1 V sektorech stavebnictví, těžby, ICT, inženýrství a dalších projektových aktivit průvodní dopis konkretizující příslušný projekt, jeho datum ukončení a hodnotu projektu
- 1 Originály inzerátů na pracovní pozici, které byly publikovány alespoň ve dvou předních zambijských denících ve formátu A5 a výsledek výběrového řízení
- 1 Pasová fotografie
- 1 Příslušný poplatek.

Podrobné informace a požadavky jsou k dispozici na webu Zambijského imigračního úřadu.

Všichni zaměstnavatelé jsou povinni odvádět poplatky na důchodové pojištění zaměstnanců. Z hrubé mzdy zaměstnance je odváděno 5 %, ve stejné výši přispívá i zaměstnavatel. Na webových stránkách National Pension Scheme Authority jsou všechny potřebné informace k penzijnímu pojištění.

V roce 2019 byl zaveden všeobecný systém zdravotního pojištění, do nějž zaměstnavatel i zaměstnanec (příp. osoba samostatně výdělečně činná) odvádějí po 1 % z hrubé mzdy. Systém spravuje National Health Insurance Management Authority, ne jejímž webu lze najít podrobné informace a přihlásit se k pojištění.

5.9 Veletrhy a akce

V Zambii se každoročně konají tyto hlavní výstavy a veletrhy:

Agritech Expo Zambia: Koná se v dubnu ve městě Chisamba poblíž hlavního města Lusaky. Jde o nejvýznamnější veletrh v Zambii, jehož se v posledních ročnících účastnilo přes 200 vystavovatelů (včetně českých – za podpory MZV a MZe ČR v rámci tzv. projektů na podporu ekonomické diplomacie PROPED) a cca 20 tisíc návštěvníků. Zaměřený je na široké spektrum produktů a služeb pro zemědělství, jako jsou osiva, hnojiva, veterinární přípravky a služby, zemědělské stroje, zavlažovací systémy aj.

Další v Zambii konané veletrhy jsou spíše pouze lokálního významu:

Zambia Agriculture and Commercial Show: Koná se v srpnu v Lusace, zaměřený na široké spektrum zemědělství, průmyslu i služeb

Zambia International Trade Fair: Koná se v červnu ve městě Ndola v provincii Copperbelt, všeobecný veletrh

Copperbelt Mining, Agriculture, and Commercial Show: Koná se ve městě Kitwe v provincii Copperbelt, zaměřený na těžební průmysl a zemědělství

Zambia International Mining and Energy Conference & Exhibition: Koná se v Lusace či v Kitwe, zaměřený na těžební průmysl a energetiku

6 Kontakty

Podkapitoly:

- 6.1 Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu
- 6.2 Praktická telefonní čísla (záchranka, policie, požárníci, infolinky, apod.)
- 6.3 Důležité internetové odkazy a kontakty

6.1 Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu

Velvyslanectví České republiky v Lusace:

Adresa: 4 Twin Palm Road, Kabulonga, Lusaka, Zambia

Tel.: +260 211 269 878

E-mail: lusaka@embassy.mzv.cz

Web: www.mzv.cz/lusaka

Nouzová linka: +260 966 732 849

Pracovní doba velvyslanectví je pondělí-pátek od 7:45 do 16:15 hod. Pro cestu z letiště či z centra města doporučujeme využít taxi. Úřad se nachází v bezprostřední blízkosti „Kabulonga Roundabout“, který slouží jako výrazný orientační bod.

Agentura CzechTrade není v Zambii zastoupena. Nejbližší kancelář agentury CzechTrade se nachází v Jihoafrické republice:

Zahraniční kancelář CzechTrade v Johannesburgu:

Vedoucí ZK: Petr Haramul

Fyzická adresa: 357 Rivonia Boulevard, Rivonia, Johannesburg

Poštovní adresa: P. O. Box 3520, 2128 Rivonia, Republic of South Africa

Tel: +27 10 035 0235

Mobil: +27 76 026 9040

E-mail: petr.haramul@czechtrade.cz

Web: www.czechtrade-sa.co.za

6.2 Praktická telefonní čísla (záchranka, policie, požárníci, infolinky, apod.)

V případě potřeby kontaktovat tísňové služby lze využít linky +260 211 253 161 / +260 950 180 007 pro policii nebo +260 211 228 265 pro hasiče. Funkčnost těchto spojení je ale nestálá a ani úspěšné spojení s operátorem nezaručuje rychlou a kompetentní reakci. Zejména mimo velká města mohou být pohotovostní linky zcela nepoužitelné. Jen některé nemocnice mají vlastní ambulantní vozy.

V případě potřeby lékařského ošetření lze kontaktovat následující kliniky:

Medland Hospital

Lot 9, Mukonteka Close, Rhodespark, 10101, Lusaka, Zambia

<http://www.medlandhospital.com>

Tel.: 3111 (z kterékoli místní telefonní sítě) nebo +260 761 101 600

Email: info@medlandhospital.com

CFB Medical Centre

4192 Addis Ababa Drive Lusaka

<http://cfbmedic.com.zm/>

Tel: +260 973 674 592

Fax: +260 211 254402

SES Clinic

Office 2 Sandy's Creations, Lilayi, Lusaka

<https://www.ses-zambia.com/clinics/>

Tel: 737 (z kterékoli místní telefonní sítě)

6.3 Důležité internetové odkazy a kontakty

Vláda:

Office of the President

Ministry of Agriculture

Ministry of Commerce, Trade and Industry

Ministry of Finance

Ministry of Fisheries and Livestock

Ministry of General Education

Ministry of Health

Ministry of Higher Education

Ministry of Home Affairs

Ministry of Information and Broadcasting Services

Ministry of Justice

Ministry of Labour and Social Security

Ministry of Lands and Natural Resources

Ministry of Community Development and Social Services

Ministry of Local Government and Housing

Ministry of Mines and Mineral Development

Ministry of National Guidance and Religious Affairs

Ministry of Youth, Sport and Child Development

Ministry of Energy

Ministry of Tourism and Arts

Ministry of Transport and Communication

Ministry of Works and Supply

Ministry of Defence

Ministry of Chiefs and Traditional Affairs

Hospodářská komora:

Zambia Association of Chambers of Commerce and Industry

Agentury na podporu investic:

Zambia Development Agency

Zambia International Investment and Trade Centre

Centrální banka:

Bank of Zambia

Daňová a celní správa:

Zambia Revenue Authority